

Sonja Barend

*Je ziet mij nooit
meer terug*

2017

DE BEZIGE BIJ

AMSTERDAM | ANTWERPEN

Zesendertig jaar geleden heb ik hem bij een haardvuur leren kennen.

Vrienden gaven een feestje in hun nieuwe huis, een verbouwde fabriek. Grote lichte ruimtes met kunst uit hun verzameling aan de hoge muren.

Hij liep op mij af en vroeg of ik wist van wie het schilderij was dat aan de overkant van de kamer hing. ‘Vast van dezelfde kunstenaar als het werk waar ik nu voor sta,’ zei ik lachend. Het leek mij dat hij over zijn openingszin had nagedacht. ‘Maar laten we gaan kijken!’

Onze glazen werden bijgevuld en mijn vriendin vond dat hij en ik ons gesprek aangenamer konden voortzetten in de bibliotheek, waar het haardvuur brandde. Zachtjes maar vastberaden duwde ze ons in de richting van de fauteuils. Ze had me wel eens verteld over de vader van het vriendinnetje van haar dochter. Meisjes van dertien, één hoogblond, de ander met zwarte krullen. Ik had ze vaak samen zien spelen. Ze hadden haar ingefluisterd dat ze hem en mij moest uitnodigen, omdat ze wisten dat wij allebei ‘vrij’ waren en elkaar vast leuk zouden vinden.

Ik had gehoord dat hij al jaren gescheiden was, met zijn drie dochters aan een van de grachten woonde, het huis-

houden runde, een architectenbureau had en zelf een bijzondere architect was. Iemand had me eens gewezen op een grachtenhuis met appartementen in het centrum van Amsterdam, moderne architectuur die perfect in de oude binnenstad paste. Toen we er destijds aan de overkant van de gracht naar stonden te kijken, stopte een busje vol Japanners die het huis fotografeerden. Dat huis had hij gemaakt.

Dit is hem dus, dacht ik. Zwarte krullen, donkere ogen, net als zijn dochter, en een markante Toetanchamonachtige kop. Glimmend gepoetste Engelse schoenen onder een versleten broek, en een gat in de mouw van zijn trui: A.

Over architectuur ging het niet in ons gesprek. Ook niet over mijn bezigheden, die hij maar een beetje kende van zijn krakkemikkige televisie.

Hij stelde vragen, luisterde naar de antwoorden en stelde weer nieuwe vragen. Ik was verbaasd en onder de indruk van de vanzelfsprekendheid van een persoonlijk gesprek met iemand die ik niet kende. Mij werden bijna nooit vragen gesteld buiten de voor de hand liggende over televisieprogramma's en de daaraan verbonden bekendheid. Iedereen was er blijkbaar door die programma's aan gewend dat ik de vragen stelde en naar de antwoorden luisterde. Ik had mij ongemerkt in die rol geschikt, ook buiten de televisie. Mensen zijn vaak zo verrast dat een plat plaatje plotseling een lang dun mens van vlees en bloed blijkt te zijn, dat bij de groenteman om een bloemkool en een kilo aardappels vraagt, dat ze honderduit beginnen te praten, zelfs zonder dat ik een vraag hoef te stellen.

We zaten ongemerkt al een uur bij de open haard toen zijn dochter bij hem op schoot kroop en zei dat ze naar huis wilde. Misschien werd het langdurige gesprek tussen hem en mij haar iets te gezellig en dat hoefde nou ook weer niet meteen.

‘Ik moet ook weg,’ zei ik. ‘Choemie zit vast te wachten op zijn eten.’

‘Choemie?’

‘Zo heet mijn hond.’

‘Waarom?’

‘Het was een klein bruin hondje dat ik zag in de etalage van de dierenwinkel in Tel Aviv. Ik heb in Jerusalem gewoond en sprak toen nog maar drie woorden Ivriet. “Bruin” wist ik al: choem.’

‘Ik heb in Haifa gewoond,’ zei hij. ‘Zullen we elkaar bel-len?’

Hij kwam een borrel bij me drinken en toen ik hem na een paar uur vroeg of hij wel iets gegeten had, kreeg hij ‘een saaie boterham met kaas’, die mij lang is nagedragen. Van verliefdheid was – wederzijds – geen sprake. Ik had verliefd worden allang opgegeven. Hoe ging dat ook alweer? Zou je na een bepaalde leeftijd het vermogen ertoe verliezen? Had ik misschien een afwijking? Zou ik het nog wel merken als iemand verliefd op mij was? Zou er nog wel iemand verliefd op mij kunnen worden? Had ik die deur onbewust dichtgedaan en was er tot nu toe geen reden geweest hem opnieuw te openen? Ik had mij na een mislukte relatie van tien jaar voorgenomen het leven – zeker voorlopig – alleen te leiden.

Hij belde: ‘Ga je mee uit eten?’

Ik merkte dat ik me verheugde op een avond met een intrigerende en aantrekkelijke man, op een gesprek met iemand die ik interessant vond, van wie ik meer wilde weten en die kennelijk ook in mij geïnteresseerd was. Iemand die vragen stelde en bleek te willen luisteren naar de antwoorden.

Een dag later zei hij de eetafspraak af. Iets met zijn dochters, waardoor het absoluut niet door kon gaan. Hij wilde hem verschuiven naar een avond die hem beter uitkwam en wel precies de avond voor mijn wekelijkse uitzending. Dat begint al goed, dacht ik, en meteen erachteraan: nooit aan beginnen.

Uitgaan voor een uitzending was *bad luck*, er met de pet naar gooien en onverantwoordelijk, en nu deed ik het toch. ‘Ik wil wel absoluut, zonder morren, vóór elf uur bij mij thuis voor de deur worden afgeleverd!’ Lang slapen, op tijd opstaan, niet hoeven haasten, alles op mijn gemak doen. Dat waren de zelfgemaakte regels, de routine om uitgerust en zonder al te veel zenuwen aan een uitzenddag te kunnen beginnen. A. koos voor ons eerste etentje een restaurant dicht bij mijn huis, waardoor we tot drie minuten voor elf de tijd zouden hebben. Bij het afscheid kuste hij mij op beide wangen. Op de onderste tree van mijn stoep.

Maar toen was het al gebeurd. Tijdens het eten, bij ik-weet-absoluut-niet-meer-wat-ik-hem-vertelde, legde hij zijn hand op mijn hoofd en zei hij iets-wat-ik-absoluut-niet-meer-weet, maar ik snapte meteen en zonder enige twijfel dat dit

het was, de ziekte van verliefd zijn. De warmte van zijn hand gloeide in slow motion van mijn hoofd naar mijn voeten en heeft mij nooit meer verlaten. De dag na de uitzending belde Joop van Tijn, journalist, presentator van het in die tijd veelbekeken amusante politieke televisieprogramma *Haagse Kringen*, maar bovenal goede vriend: 'Ik zag gisteravond je uitzending, ben jij soms verliefd?'

We maakten in die tijd ons programma in Het Spant in Bussum. De enkele keer dat A. de verantwoordelijkheid voor de kinderen los kon laten en ik wist dat ik hem in mijn huis zou aantreffen, scheurde ik na de uitzending zo hard mogelijk in mijn kleine nep-Ferrari, zoals hij mijn tweepersoons-Fiat Bertone noemde, naar Amsterdam. Daar aten we gerookte zalm en dronken we champagne op de rand van mijn bed.

Hij was de man van mijn leven. Voor één keer in mijn leven wist ik iets helemaal zeker.

'Trouw nooit,' zei mijn moeder vaak, als goede raad, 'en neem nooit kinderen.' Als mijn broertjes en ik vervelend waren, citeerde ze de tekst op de krakende vleeswarenzakjes van de kruidenier op de hoek: 'Kinderen zijn hinderen, zei vader Cats.'

'Nu weet ik hoe u eigenlijk heet, meneer Hylkema,' zei ik toen ik daar boodschappen deed voor mijn moeder. 'Vader Cats!'

Ik was vast van plan haar goede raad op te volgen.

'Laat toch in mijn badkamer staan,' zei ik als A. bleef slapen en de volgende ochtend met zijn 'necessaire' (een verkreukelde plastic tas van Albert Heijn met daarin zijn

scheerspullen) weer naar zijn eigen huis vertrok, ‘je hoeft echt niet met me te trouwen.’ Maar dat maakte niet dat hij een extra scheerkwast kocht.

Aan trouwen dacht ik sowieso niet. En hij ook niet, daar was ik van overtuigd. Toen mijn moeder al jaren alleen was en ik haar plagend vroeg of ze niet eens een leuke vriend wilde, was haar antwoord steevast dat ze nooit meer van die ‘grote schoenen onder haar bed’ wilde. Daar leek mij nog overheen te komen, maar trouwen, en dan ook nog voor de tweede keer... éénmaal mislukken op dat gebied leek mij meer dan voldoende.

Of het anders kon dan wonen op fietsafstand? Of het gras elders groener zou zijn? Die vragen kwamen niet in me op. Met hem was geen twijfel mogelijk. We bleven, zoals we gewend waren, ieder in ons eigen huis wonen. Veranderden van plek als het zo uitkwam. Zijn drie dochters gingen mee heen en weer met al hun spullen en schooltassen. Ze sliepen zonder morren in mijn huis, schikten zich opgewekt aan de enorme keukentafel, waar ik ze probeerde in te palmen met lekkere hapjes, een tostiapparaat en een friteuse. Ze aten tot mijn verbazing alles wat ik voor hun neus zette, en ook nu, vele jaren later, komen er geen verwijten over het onrustige ‘moderne leven’ dat wij leidden – nadat hun ouders uit elkaar waren gegaan. Ze klaagden nooit, misschien omdat ze ervan overtuigd waren dat de beslissing om met mij op de proppen te komen niet over één nacht ijs genomen was.

We vonden allebei dat je het kinderen eigenlijk niet aan kon doen ze hun gezinsleven te ontnemen. Als je eenmaal besloten had dat je een gezin wilde, mocht dat niet sneuve-

len omdat je je huwelijk, dat je ooit graag had gewild, niet in stand kon houden. Kinderen kreeg je toch omdat je zoveel van elkaar hield?

Maar ik wist maar al te goed hoe het was om als kind in een reddeloos huwelijk te leven. Hoe dat vreugdeloze leven tussen ouders je zorgeloze jeugd kon verpesten. Hoe bijna elke herinnering aan je kindertijd daarvan doortrokken kon zijn.

Ik beloofde mijn moeder ooit van mijn eerstverdiende geld voor haar een echtscheiding te betalen.

Op vrijdagen reed ik van de redactie in Hilversum naar huis, pakte mijn weekendtas in voor twee dagen, kocht een enorme bos bloemen voor mijn geliefde en stapte weer in de auto. Als ik de trap opliep hoorde ik de herrie al van de radio en de televisie tegelijk. De kinderen zaten er rustig hun huiswerk bij te maken, terwijl hij onder een ratelende afzuigkap ('Ja, daar moet ik nodig iets aan doen') stond te koken. Glaasje wijn in de hand.

'Wil je er ook een?'

Ik zette mijn tas in de slaapkamer, ruimde zijn kleren van een week op, maakte zijn ongezellige mannenbed op met frisse lakens, haalde de slappe, glibberige, goedbedoelde gladiolen van Albert Heijn uit de vaas en zette er mijn verse bos in.

Het weekend kon beginnen.

'Wat kook je?'

Hij was er aardig bedreven in geraakt. Ik had voor zijn verjaardag met de hand een kookboek voor hem geschreven

in een schrift met linnen kaft dat ik met voorgedrukte vetvlekken in een winkel had gevonden. Simpele maar lekkere gerechten die gemakkelijk te maken waren en die er, als je een beetje je best deed, zo indrukwekkend uitzagen dat iedereen je voor een ervaren kok zou houden.

Als de kinderen bij hem waren had hij om het ze naar de zin te maken vooral zijn best gedaan op lekkere toetjes. Toen hij de echte warme vanillevla eenmaal onder de knie had, hadden ze voorzichtig bekend dat ze die koude uit een pak toch lekkerder vonden.

Na zijn scheiding had hij zijn grachtenhuis tijdelijk verlaten om voorlopig in een oud atelier van een vriend te bivakkeren.

Ze vertellen nog vaak hoe ‘superleuk’ het was om daar te kamperen. Hoe A. de boterhammen voor het ontbijt in die stoffige ruimte altijd op de grote potkachel plakte – als ze eraf vielen waren het perfecte toastjes.

Hoe gezellig het was om met z’n allen op grote matrassen op de grond te slapen bij die snorrende kachel.

Pas veel later, toen we samen in zijn huis aan de gracht woonden, liet hij mij zien waar hij in die tijd met de kinderen had gewoond en ik begreep meteen waarom hij altijd een smoes paraat had gehad als ik vroeg of ik het eens mocht zien. De tranen liepen over mijn wangen. Ik zag het voor me, een alleenstaande vader met drie kleine meisjes in dat stoffige hol.

Elke keer als we herinneringen uit die tijd ophalen, nemen we ons voor de weekend-ontbijten met de kinderen, die

naarmate de jaren verstrijken in onze herinnering steeds leuker worden, in ere te herstellen.

Toen alle buurtwinkels gesneuveld waren moesten we elke zaterdag naar de onvermijdelijke Albert Heijn in het winkelcentrum waar je zo handig de auto gratis kon parkeren. Het was meestal ons enige moment ‘samen uit’ en ik bewaakte het als een tijger om tussen hagelslag en waspoeder met volle teugen te kunnen genieten van ons weekendgevoel.

Als we thuiskwamen met al die tassen begon het echte werk, het opbergen. In zijn huis ging hij daarover, als de dirigent van een orkest. Inspraak uitgesloten. Morrend schikte ik mij daarin, ervan overtuigd in huishoudelijke zaken een stuk handiger te zijn.

‘Het is al jaren goed gelukt zonder jouw hulp en zonder dat er doden vielen.’

Dus deed hij de aardappels en de uien toch in de groentela van de ijskast.

Mij bemoeien met alles wat ik ‘mannen-ongezellig’ of ‘mannen-onhandig’ vond, leidde meestal niet tot zijn zonnigste humeur.

Terwijl hij steeds opnieuw de orde in mijn huis prees, waar hij wat hij zocht blind kon vinden, dreigde bij de aanhef van mijn goede raad al oorlog.

‘Vrouwen zijn terroristen in de keuken. Ga in godsnaam iets anders doen.’

Hij ging er prat op zelf geen ongevraagde adviezen te geven, maar lokte wel mijn hond tot vooral diens verbazing mijn slaapkamer in.

‘Wat is dat voor een bespottelijke regel? Moet dat arme beest in zijn eentje helemaal beneden in die kouwe hal slapen? Hij staat nota bene uit zichzelf stil op de drempel van je slaapkamer, alsof er een stoplicht op rood gesprongen is. Je hebt hem zo gedrild dat hij niet eens naar binnen durft.’

Toen ik even niet oplette had hij de mand al aan zijn kant van het bed gezet en de verbaasde hond erin getild. Met zijn twee voorpoten op de drempel aarzelde die nog wekenlang om de slaapkamer in te gaan. Elke avond opnieuw keek hij met schuldige blik in mijn richting, om te peilen of het wel echt mocht.

Op een dag neemt A. mij mee naar het leukste restaurant in de buurt, honderd meter van mijn huis.

‘Ik wil je iets vragen,’ zegt hij.

‘Ha ha, zeker of ik met je wil trouwen,’ zeg ik op de ergste zeurtoon die ik in huis heb.

‘Ja, inderdaad.’

Ik snik boven het voorgerecht.

We trouwden, ook omdat we het, op onze inmiddels behoorlijk middelbare leeftijd, nogal lachwekkend begonnen te vinden om ‘mijn vriend’ en ‘mijn vriendin’ te zeggen. Maar vooral omdat we zo blij waren dat ik nog leefde nadat ik lang ernstig ziek was en we nooit meer, als het niet strikt noodzakelijk was, verder dan een paar meter van elkaar weg wilden.

Om er zeker van te zijn niet te worden lastiggevallen door fotografen van de roddelbladen trouwden we op een zaterdag. Speciaal voor ons was de trouwambtenaar bereid om in het weekend de deur van het deelraadkantoor open te doen. We waren met z’n vijven. Twee van de drie doch-

ters waren getuige. De derde was te jong, zij mocht de foto's maken met mijn kleine cameraatje. De ambtenaar had bij de bloemist in mijn straat geïnformeerd van welke bloemen ik hield. Ze stonden toen we binnenkwamen in een vaas in de trouwzaal. Mijn favoriete blauwe bloemen.

Alle foto's van onze trouwdag mislukten, wat je van ons huwelijk niet kunt zeggen.

Zou ik beter gelukt zijn als moeder of oma zonder 'stief' ervoor?

'Na al die jaren maakt dat toch niet meer uit,' zegt iedereen, en ik zeg het zelf ook. Maar er is natuurlijk wel degelijk een unieke band die echte vaders en moeders met hun kinderen verbindt, *for better and for worse*. Wat er ook allemaal verkeerd kan gaan, het blijft je eigen vlees en bloed.

Niet meer dóór te knippen of uit te wissen.

Bij het eerste kleinkind zou het anders gaan. Dat wist ik zeker: die is vanaf dag één meteen van mij. Gewoon bij nul begonnen, daar kan niets meer tussen zitten.

De eerste onvergetelijke aanblik: zijn moeder zit op de paarse bank met een piepklein mannetje met roetzwart haar. Ze houdt hem omhoog en geeft hem zonder aarzelen aan mij.

Hij paste precies op mijn onderarm, zo klein had ik ze nog nooit in mijn armen gehad.

Nu voetbalt hij al in een club, heeft Messi achter op zijn T-shirt staan, noemt mij oma Son, net als zijn broer en de twee nichtjes die na hem kwamen. Soms zegt hij dat ik stom ben.

Pas nu, tientallen jaren later, weet ik wel zo'n beetje hoe je dat moet doen, stiefmoeder zijn van drie dochters.

'Het zijn ook jouw dochters, hoe vaak moet ik je dat nog zeggen! Ze houden heel veel van je, onthou dat nou eens,' zei A. als de twijfel weer eens toesloeg.

Mijn drang om moeder te worden is nooit zo sterk geweest dat ik bereid was om mijn leven eraan aan te passen. Er was altijd wel iets waardoor in mijn ogen het ideale moment nog niet was aangebroken. Een verhouding die niet stabiel genoeg was, te intensief en leuk werk, een verhuizing naar een ander land. Compromissen en concessies, daar zag ik niets in. Alle omstandigheden moesten optimaal zijn om een kind te krijgen.

Geen touwtje uit de brievenbus, geen au pair, geen crèche. Zelf genoeg geld verdienen om van niemand afhankelijk te zijn en vooral de gedroomde man hebben met wie ik het zou aandurven.

Voor mannen die de zorg voor de kinderen met hun partner wilden delen moest toen nog stevig gevochten worden. Een man achter een kinderwagen werd meewarig nagekeken. Een huisman, die voor de kinderen en de huishouding zorgde, wiens vrouw een betaalde baan had, was een onderwerp voor mijn praatprogramma. Daar werd stiekem om gelachen. Een man met een kind in de rij voor Cineac of Artis was tien tegen één een gescheiden vader en een beetje zielig.

Veel later kregen collega's in mijn redacties – vaak twintig jaar jonger, met meer durf en laconieker dan ik – wel kinderen. De mannen waren bereidwilliger geworden, de kin-

deropvang was beter en er waren meer mogelijkheden om niet alle dagen van de week te hoeven werken.

Maar ook zonder gedroomde echtgenoot waren er vriendinnen en collega's die voor het te laat was toch een kind wilden: 'Dan maar alleen.' Niets voor mij. Als ik al een kind wilde, dan van een man van wie ik hield, met wie ik samen dat kind zou kunnen grootbrengen in een warm en liefdevol nest waar de kachel altijd 'op hoog' zou staan.

Naar mijn voorwaarden om op een verantwoordelijke manier kinderen te krijgen werd mij, naarmate ik ouder werd, steeds vaker gevraagd. Mijn eigen verbazing ging meer uit naar het feit dat ouders niet gevraagd werd waarom ze wél kinderen hadden. Daar moesten zij toch lang over hebben nagedacht, en goede redenen voor hebben? Dat leek mij een stuk interessanter om te horen.

Ooit zat ik bij Jan Mulder en zijn vrouw thuis aan de keukentafel. We waren nog jong en Jan vroeg of ik geen kinderen wilde. Ik kwam meteen op de proppen met mijn boodschappenlijst van voorwaarden waaraan mijn leven zou moeten voldoen voor ik zou overwegen die stap te nemen.

'Ach Sonja,' zei Jan, zoals hij nog altijd zeurpieten kan toespreken, 'doe niet zo gek, kinderen krijg je toch gewoon!'

Maar voor mij was het allesbehalve gewoon dat iemand het aandurfde kinderen op de wereld te zetten. Je bleef er een leven lang verantwoordelijk voor, zonder dat je er ooit voor had doorgeleerd hoe je die kinderen het best kon opvoeden en gelukkig maken, en hoe je kon proberen ze het best voor te bereiden op een leven vol bergen en dalen.

Voor het repareren van een fiets moest je langer leren. Veertig jaar lang heb ik de tijd gehad om mijn eigen vak behoorlijk onder de knie te krijgen en toch heb ik het ultieme programma, het mooiste televisieprogramma van de wereld, ondanks miljoenen kijkers en jarenlang succes, nooit gemaakt. Zelfs na mijn allerbeste uitzendingen was er de splijtzwam van de twijfel.

En kinderen had ik gewoon maar moeten krijgen?

‘Natuurlijk zouden wij kinderen hebben gekregen als we elkaar eerder hadden ontmoet,’ zegt A.

Misschien is er bij het uitdelen van de talenten, de fraaie menselijke eigenschappen, de mooie karaktertrekken bij mij iets misgegaan? Heb ik het moederinstinct dat elke vrouw in zich zou hebben niet meegekregen. Net zomin als zangtalent.

Is er uit de buidel verantwoordelijkheidsgevoel, de angst het niet goed genoeg te doen, een hand te veel over mij uitgestrooid? Ik zou mijzelf het idee mijn kinderen onvoldoende gelukkig te hebben grootgebracht, nooit hebben vergeven.

Nu had ik er zomaar drie tegelijk. ‘Gewoon gekregen’, volgens de kwalificaties van Jan Mulder – geen tijd om na te denken of ik dat als amateur een beetje aardig voor elkaar zou kunnen krijgen: een familie zoals in mijn meisjesboeken van vroeger, met een vader en een moeder, een paar kinderen en een hond in een grote oude auto op vakantie, een lieve oma en opa achterin, en dan met z’n allen rond een grote tafel vol lekker eten.

Hoe A., de kinderen en ik in het dagelijks leven soms ook ploeterden met de opvoeding – ‘jij houdt er nog ideeën van je eigen opvoeding op na’ tegen ‘van jou mogen ze alles’ en ‘komt vanzelf goed’ tegen ‘ze manieren bijbrengen is misschien ook een goed idee’ – onze jaarlijkse vakanties met de kinderen lukten altijd. Aan grote tafels in de zon, vol schalen spaghetti en bakken sla, als tot vreugde van de kinderen weer een nieuwe lading klasgenoten binnenkwam, die hun rugzakken in de gang afwierpen en aan het zwembad van ons gehuurde Italiaanse of Franse huis de avontuurlijke tocht die ze zich hadden voorgenomen spoorlags vergaten.

Een huis in Zeeuws-Vlaanderen was onze allereerste gezamenlijke vakantie.

Met mijn open Fiat reed ik van de boot over de Westerschelde.

Aan de kade stond een groepje mensen uitbundig te zwaaien en mijn naam te roepen. Ik zwaaide vrolijk terug en reed door, eraan gewend dat iedereen mij goeiendag zei.

Het waren A. en de kinderen. Ik had ze niet herkend.

We pasten met z’n vijven precies in het krappe boerenhuisje waar het douchewater door de gang onder de voordeur naar buiten liep. Nog altijd een hoogtepunt uit onze vele jaarlijkse vakanties, ook nu we er met z’n allen iets luxer bij zitten.